بررسی اولویت های استراتژیک توانمندسازی و حمایت از بانوان در جوامع آسیب دیده در جمعیت هلال احمر – مطالعه جمعیت هلال احمر استان خراسان رضوی

مریم یوسفی سیگاری ، محمد صادق توکلی ثانی ، ناهید احمدیزاده

چکیده

زنان، ازجمله گروه های اجتماعی هستند که میزان صدمات آسیب های وارده بر آن ها بیشتر از سایرین است

هم میزان مرگ و میر آنها در زمان وقوع حادثه بیشتر از مردان است

هم قربانی آسیب های اجتماعی می شوند. پژوهش های انجام شده

تجارب حاصل از وقوع بلایا و بحران ها نشان داده است که زنان در زمرهٔ جمعیت آسیب پذیر به شمار می آیند.

ویژگی های فیزیکی، فیزیولوژیکی و نقش هایی که در خانواده و جامعه ایفا می کنند موجب می گردد تا زنان تجارب متفاوتی را در مقایسه با مردان کسب نمایند.

مقدمه

در بحران های طبیعی، آمار تلفات در بین زنان بیشتر از مردان است. برای مثال در زلزله ی بم، قبل از زلزله جمعیت زنان (۴۸٪) کمتر از مردان (۵۲٪) بوده، ولی میزان مرگ و میر زنان (۶,۵۷) بیشتر از مردان (۴,۴۲) بوده است. به عبارتی به ازای هفتاد و چهار نفر مرد صد نفر زن در زلزله فوت شده اند[۱].

همچنین در پی بررسی سه ماهه ی سازمان کمک رسانی آکسفام که در هند، اندونزی و سریلانکا تهیه شده، مشخص شد، تعداد زنانی که در فاجعه ی سونامی در آسیا کشته شدند سه برابر بیش از مردان بودند و خیزش امواج اقیانوس در روز بیست و شش دسامبر ۲۰۰۴، به ازای هر یک مرد، جان چهار زن را گرفته است.

روش پژوهش

بر اساس آنچه به طور خلاصه و در بیان ضرورت و اهمیت موضوع آورده شد، هدف این مقاله پرداختن به موضوع آسیب پذیری زنان در سوانح و بلایا در ایران، دلایل و استراتژی های مقابله آن می باشد. این مطالعه در دو فاز به بررسی این موضوع پرداخته است. در فاز نخست و با بررسی موضوع در مطالعات پیشین، دلایل وقوع این پدیده مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه استراتژی ها نیز در همین مرحله از مطالعات گذشته استخراج می شود. سپس در فاز دوم این استراتژی ها در جمعیت هلال احمر استان خراسان رضوی مورد بررسی قرار می گیرد.

یافته‌ها: دلایل آسیب پذیری زنان در مطالعات پیشین

اثرات جنگ و بلایای طبیعی بر زنان بر ۸ دسته قابل تقسیم است :

۱. خشونت جنسی در مکانهای عمومی علیه زنان در زمان بلایای طبیعی
۲. خشونت جنسیتی علیه زنان در زمان بلایای طبیعی
۳. خشونت زنان علیه همجنسان خود
۴. خشونتهای کلامی و روانی علیه زنان از سوی خانواده و بستگان نزدیک
۵. خشونت جنسی علیه زنان در زمان بحرانهای اجتماعی
۶. خشونت جنسی علیه زنان در زمان بحرانهای اجتماعی در بین مهاجرین جنگی
۷. افزایش ازدواج های اجباری و زودهنگام
۸. تشدید خشونت در درون خانواده

ایزدخواه [۳۳] برخی از عوامل کلی که در آسیب پذیری زنان مؤثر می باشد را به صورت زیر بر می شمرد:

۱. مشارکت نابرابر زنان در تصمیم گیری های مهم، عدم آگاهی زنان از حقوق خود،
۲. استفاده نابرابر زنان از امر آموزش،
۳. مشکلات اقتصادی و فقر در زنان،
۴. ارائه چهره نامناسب از زنان در رسانه ها،
۵. بی تفاوتی زنان نسبت به مسائل به دلیل عدم آگاهی و
۶. نابرابری در امر بهداشت و تغذیه
۷. فعالیت های عمده زنان در کاهش خطر سوانح و نجات و امداد

استراتژی مقابله با آسیب پذیری زنان در سوانح

تبعیض بین زنان و مردان در مرحلهٔ جستجو و نجات، به ویژه در فاز پاسخگویی سریع که منابع محدود و زمان اندک است معضلی بزرگ محسوب می شود. ترکیب غالب نیروهای اعزامی به مناطق بحران زده معمولاً به گونه ای است که تعداد بیشتری از نیروهای امداد و نجات را مردان تشکیل می دهند این مسئله سبب می شود تا زنان به لحاظ وجود مشکلات فرهنگی و مسائل مذهبی در نجات بازماندگان، در اولویت قرار نگیرند که نتیجهٔ این امر، افزایش مرگ و میر زنان متعاقب وقوع بلایا است.

استراتژی مقابله با آسیب پذیری زنان در سوانح

اعتباری به امور مربوط به بانوان در مدیریت بحران تخصیص داده نشده است. زنان خانه دار به عنوان مهم ترین گروه هدف برنامه های آموزش همگانی هستند و باید برای درگیر کردن آنان در مراحل مختلف چرخهٔ بحران چاره ای اندیشیده شود.

عدم حضور یا حضور کمرنگ مدیران و کارشناسان زن در حیطهٔ مدیریت بحران و بلایای طبیعی منجر به نادیده گرفته شدن نیازهای زنان در چرخهٔ مدیریت بحران شده است.

استراتژی مقابله با آسیب پذیری زنان در سوانح

در بحث امدادگران زن حتماً نیازی نیست که بانوان اعزامی در بخش های تخصصی امداد و نجات به فعالیت بپردازند بلکه حضور آنان در این تیم ها به عنوان هماهنگ کننده، رابط، مسئول پیگیری و مسئول مستندسازی می تواند بسیار مؤثر باشد ، ضمن اینکه بانوان می توانند در عرصهٔ حمایت روانی بازماندگان نقش مؤثری به ویژه در فاز پاسخگویی فوری ایفا نمایند.

استراتژی مقابله با آسیب پذیری زنان در سوانح

عدم وجود مراکز تخصصی آموزشی برای بانوان امدادگر که آموزش های تخصصی امداد و نجات را به داوطلبان و اعضا ارائه نمایند یکی دیگر از معضلاتی است که باعث شده تا تعداد بانوان امدادگر که از آموزش های تخصصی بهره مند شده و به فیلد حادثه اعزام می شوند کم باشد .

لازم است به لحاظ امنیتی برای اسکان و استقرار بانوان امدادگر در منطقهٔ عملیاتی چاره ای اندیشیده شود. ایجاد کمربند امنیتی توسط نیروهای نظامی آموزش دیده به منظور جلوگیری از هجوم مردم از مناطق مجاور می تواند به حل این مشکل کمک کند.

بررسی استراتژی‌های مطرح در کاهش آسیب پذیری زنان در سوانح

بر اساس آنچه در قسمت قبل توضیح داده شد، استراتژی های زیر به عنوان جمع بندی برای کاهش آسیب پذیری زنان در سوانح جمع بندی شدند:

۱. تخصیص اعتباری به امور مربوط به بانوان در مدیریت بحران
۲. افزایش حضور مدیران و کارشناسان زن در حیطهٔ مدیریت بحران و بلایای طبیعی
۳. رفع تبعیض بین زنان و مردان در مرحلهٔ جستجو و نجات
۴. استفاده امدادگران زن
۵. وجود مراکز تخصصی آموزشی برای بانوان امدادگر
۶. برقراری امنیت اسکان و استقرار بانوان امدادگر در منطقهٔ عملیاتی

بررسی استراتژی های مطرح در کاهش آسیب پذیری زنان در سوانح

عمده عامل موثر در این زمینه، آموزش و افزایش آمادگی و توانمندسازی در بانوان جامعه می باشد. بر اساس راهکارهای فوق، در جمعیت هلال احمر استان خراسان رضوی، بدون تخصیص اعتبار جداگانه ای برای بانوان در طول سال های ۹۶ تا کنون، در آموزش های همگانی، مقدماتی و تخصصی درصد بیشتر مشارکت کنندگان را بانوان به خود اختصاص داده اند.

درصد مشارکت زنان در دوره های تخصصی نیز بر همین روند بوده و در نتیجه این جمعیت در طول چند سال اخیر زنان امدادگر زیادی از آموزش داده و در مراکز تخصصی خود دوره های نه تنها امداد بلکه نجات را نیز برای ایشان برگزار نموده است تا ظرفیت استفاده از ایشان در بلایا بزرگ را افزایش دهد.

بررسی استراتژی های مطرح در کاهش آسیب پذیری زنان در سوانح

در کنار این افزایش آمادگی، تجربه استفاده از بانوان در عملیات های بزرگ استانی و ملی در حال حاضر در حال افزایش می باشد. استفاده از این افراد آموزش دیده در عملیات نجات در کرمانشاه و در عملیات های امداد در کرمانشاه و گلستان و سیستان و همچنین در بعد بین المللی در عملیات امداد پناهنگان میانمار در بنگلادش، به عنوان یکی از موفقیت های چند ساله اخیر این استان مطرح بوده است و امید است که با ادامه این روند در جمعیت هلال احمر و افزایش توجه سایر بخش های حاکمیتی به این موضوع حیاتی و مهم، شاهد جامعه ای پایدار تر و زنانی با آسیب پذیری کمتر در بلایای آینده باشیم.